

SZABÓ Ágnes

MILYEN ÉRTÉKET TEREMT A SZABADIDŐSPORT, ÉS MI A KAPCSOLATA A VERSENYKÉPESSÉGGEL?

A sport egyre fontosabb tényezővé válik a társadalomban, és gazdasági súlya is egyre szignifikánsabban jelentkezik. A sportgazdaságtani írások nagy része azonban a hivatásos sporttal foglalkozik, a szabadidősport nem kap elég súlyt. Downward és szerzőtársai még 2009-ben is az elméleti és gyakorlati munkák hiányára hívták fel a figyelmet. Jelen cikk a szabadidősporttal kíván foglalkozni, és célja, hogy bemutassa, milyen értéket teremt a szabadidősport az egyén, a vállalatok, a társadalom és a gazdaság számára, valamint azt, hogy az egyes szereplők a szabadidősport által milyen módon lehetnek versenyképesebbek. A szabadidősport és a versenyképesség rövid fogalmi definiálása után a szerző bemutatja az irodalomfeldolgozás és a 31 kvalitatív mélyinterjú kapcsolódó eredményeit.*

Kulcsszavak: szabadidősport, értékteremtés, versenyképesség

Nefiodow¹ szerint az elkövetkező időkben a gazdasági fejlődés szűk keresztmetszete a testileg-lelkileg egészséges ember lesz. Az eddigi Kondratyev-ciklusok a technikáról, a műszaki megoldásokról (gőzgép, vasút, acél, elektronika, kőolaj, autó, információtechnológia) szóltak, amelyek számos környezet- és egészségkárosítással jártak. Ezzel ellentétben a 6. ciklus fő hajtóereje az egészség, az egészséges ember. A ciklus fontos tényezőiként említi: a szabadidősportot, a turizmust, a gyógyturizmust, a biotechnológiát és a gyógyszeripart. Sokan vitatják a Kondratyev-ciklusok létét, de az nem vitatható, hogy a szabadidőnkben való sportolás egyéni, társadalmi, gazdasági szinten, és a szabadidősporttal kapcsolatba kerülő vállalatoknak is értéket teremt, egyéni, vállalati és társadalmi szinten is hozzájárulhat a versenyképességhez. Írásomban arra vállalkozom, hogy ezt bemutassam.

Módszertanilag a cikk irodalomfeldolgozásra és 31 kvalitatív mélyinterjúra (azok bizonyos részeire) épül. A szabadidősportról, a szabadidősport-gazdaságtanról itthon rendkívül keveset tudunk. A hazai helyzet megismeréséhez, megértéséhez illeszkedik a kvalitatív kutatás. A mélyinterjúk azonban csak az első lépések, és még számos kutatásnak kell lezajlania a területen, hogy megfelelő mennyiségű információ álljon rendelkezésre ahhoz, hogy a területet átfogóan, sok részletet bemutatón lehessen leírni. A mélyinterjúkat a civil (9 fő), az üzleti (12 fő) és az állami szféra (4 fő)

képviselőivel, valamint az egyetemi szféra szakértőivel (6 fő) készítettem, a legtöbbet 2011 folyamán. A másfél-két órás mélyinterjúk során – több más téma, kutatási kérdés között – választ kerestem arra, hogy „Milyen módon teremt értéket a szabadidősport az egyénnek, a társadalomnak, gazdaságnak és a vállalatoknak?” Az interjúalanyok kiválasztásához a kritérium mintaválasztást, az opportunistá és hógolyó módszereket alkalmaztam. Fontos volt, hogy mindhárom szféra képviseltesse magát, valamint a területen dolgozó-kutató egyetemi szakemberek – mint kontrollesoport – szintén elmondhassák gondolataikat. Az interjúkat az Nvivo programmal kódoltam, jelen írásban az egyéni értékteremtés, a makroszintű értékteremtés és a vállalati sport kódokhoz tartozó interjúrészek relevánsak.

A szabadidősport és a versenyképesség fogalma

A szabadidősport esetén a közgazdasági értelemben vett fogyasztó a sportoló maga, aki szabadidejében, a sportnak pozitív hatásai miatt fizikai tevékenységet végez. (Míg a hivatásos sport fogyasztója a szórakozni vágyó közönség, aki a sport megtekintéséért, a szórakozásért, mint szolgáltatásért fizet.) A szakirodalomban olvasható szabadidősport-fogalmak három megközelítés körül csoportosulnak. Egy részük azt emeli ki, hogy szabadidőben, önként, szervezett formában sportolunk, és teljesen kizárja a passzív részvétel

* A tanulmány a TÁMOP-4.2.1/B-09/1/KMR-2010-0005 projekt támogatásával jött létre.

lehetőségét. Másik részük a hivatásos sport elemeit (munkavégzés, jövedelemszerzés, versengés, teljesítmény-összszemérés) tagadja. Harmadik részük felsorolja a különböző sporttevékenységeket vagy a sporttevékenység hatásait. A fogalomrendszer nem egységes. Értelmezésben a szabadidősport aktív testmozgás, az aktív rekreáció része, amelynek célja az egészségmegőrzés vagy helyreállítás, valamint a kikapcsolódás, szórakozás, a testi-lelki jól-lét érzésének elérése mind a sportolás időtartama alatt, mind utána. Sportolhatunk üzleti alapon működő szolgáltatóknál, állami/önkormányzati/közösségi létesítményekben, parkokban, civil szervezetekben (egyesületekben) vagy akár otthon is. A szabadidősport-fogyasztás előfeltételei lehetnek (Budai, 1999): megfelelő mennyiségű szabadon felhasználható idő, megfelelő életszínvonal, pénz és megfelelő szemlélet. Laki és Nyerges (2004) hasonlóan eme három tényezőt emelte ki. Véleményem szerint a megfelelő szemlélet a legfontosabb tényező a szabadidősport-fogyasztása esetében (amit sokkal nehezebb operacionalizálni és mérni, mint az idő vagy a pénz faktort). Pataki (2007) a magyar fiatalok sportolásáról írt munkájában szintén e tényezőket vizsgálta, és azt állapította meg, hogy a szemléletmód közvetlenül hat az aktív szabadidős sportfogyasztásra való hajlandóságra, a pénz csak közvetetten hat rá. Az interjúalanyaim is a szemléletmód szerepét hangsúlyozták. Paár (2010) kutatásai alapján azonban a sportfogyasztási kiadások luxusjóságnak minősülnek Magyarországon, és hazánkban több, mint kétszer nagyobb mértékben nő a sportfogyasztás mértéke a jövedelemnövekedés hatására.

A versenyképesség fogalmát nem könnyű definiálni. Az OECD által megfogalmazott, később az Európai Unió dokumentumaiban is alkalmazott definíció szerint: „a versenyképesség a vállalatok, iparágak, régiók, nemzetek és nemzetek feletti régiók képessége viszonylag magas tényezőjövedelem és viszonylag magas foglalkoztatási szint létrehozására egy fenntartható bázison, miközben a nemzetközi versenynek tartósan ki vannak téve” (Framework Conditions for Industrial Competitiveness, 1994, idézi Némethné, 2010: 1. o.). A versenyképesség értelmezhető mikro-, mezo- és makroszinten egyaránt. Mikroszinten (az egyének, a háztartások és vállalatok szintjén) az versenyképes, aki versenytársaihoz képest tartósan kedvezőbb feltételek mellett tudja kínálni termékeit, szolgáltatásait, akinek a *termelékenysége magas*². Nemzetgazdasági szinten az az ország tekinthető versenyképesnek, amelyik polgárai számára *magas és növekvő életszínvonalat* tesz lehetővé. A versenyképesség fogalma mögött itt is a *termelékenység* húzódik meg, ahogyan a mezoszintű iparági versenyképességnél is.

A nemzetgazdasági versenyképesség megítélése során alkalmazott indexek számos fontos kemény és puha tényezőt

sűrítenek össze. A listák jelentőségét az adja, hogy lehetőséget teremtenek az országok és régiók összehasonlítására. Az IMD (International Institute for Management Development) által összeállított World Competitiveness Yearbook és a WEFORUM (Világgazdasági Fórum) által kiadott Growth Competitiveness Report a legátfogóbb és leghosszabb múlttal rendelkező éves jelentések (Czakó, 2004). Az IMD szerint „a nemzetgazdaságok versenyképessége azokat a tényezőket és politikákat elemzi, melyek egy országnak azon képességét formálják, amelyekkel vállalatai számára magasabb szintű értékteremtést, állampolgárainak pedig *nagyobb jólétet* biztosító környezetet hoz létre és tart fenn”³. A 327 vizsgált kritérium négy nagy csoportot alkot: gazdasági teljesítmény, kormányzati hatékonyság, versenyszféra teljesítőképesége és infrastruktúra. A WEFORUM az 1996-ban kiadott The Global Competitiveness Report jelentésében úgy határozta meg a versenyképességet, hogy az „a nemzetgazdaság azon képessége, hogy fenntarthatóan magas *növekedési rátát érjen el az egy főre jutó GDP értékében*”⁴. A WEFORUM egy másik definíciójában a versenyképesség tényezőit, politikákat és intézményeket összességében, mely egy nemzetgazdaságban *meghatározza a termelékenység szintjét, és ez által megszabja az adott gazdaság által elérhető jóléti szintet*”⁵. Ők, az IMD-hez nagyon hasonlóan makrogazdasági, hatékonyságjavító, üzleti környezeti és innovációs tényezőkben gondolkodnak, 111 tényezőt vizsgálnak⁵. Az Európai Unió versenyképességi piramisa az *életszínvonalat* helyezi a piramis csúcsára, amelyet szerintük a *foglalkoztatás* és a *termelékenység* alakulása határoz meg összetársadalmi szinten (Chikán - Czakó, 2009).

A magyar szakirodalomban a nemzetgazdasági és vállalati versenyképesség fogalmi meghatározásainál, a vállalati versenyképesség mérésénél Chikán (1995, 2006) jelenti a kiindulópontot. A nemzetgazdasági és a vállalati versenyképesség kapcsolódásának koncepcióját Chikán (2008) fogalmazta meg először.

Első ránézésre nem feltétlenül tűnik egyértelműnek, hogy a szabadidősportnak milyen kapcsolata lehet a versenyképességgel. Az egyes definíciókban dőlt betűvel szedtem azon tényezőket, amelyekre – *termelékenység, jólét, életszínvonal, egy főre jutó GDP, foglalkoztatás és mindezek növekedése* – fontos hatással bírhat a szabadidősport. Végignéztem a makrogazdasági szinten értelmezett versenyképességi indexeket meghatározó tényezőket, és véleményem szerint, a fentiekén túl, a következő tényezőkkel hozható még kapcsolatba a szabadidősport: *a rendelkezésre álló munkaerő és annak hatékonysága, termelékenysége, az egészségi állapot* (az egészségi állapot részét képezi a *humán tőke minőségének*⁶, ami számszerűen a Human Development Indexben is kifejeződik, és ez az index szintén része a versenyképességi indexeknek), *a várható élettartam hossza az adott országban* (ami sajnos Magyarországon az

EU-s átlag alatt van), az életminőség⁷ (WHO 2010-es adatai alapján hazánk lakosainak életminőség mutatói – benne a fizikai aktivitással – az európai rangsor végén vannak), a halálozási ráta, valamint a szociális kohézió és a jó és biztonságos társadalmi környezet (utóbbi kettő a társadalmi tőke részeként). A makrogazdasági versenyképesség mellett azonban egyéni és vállalati versenyképességet is javíthat a szabadidősport. Az 1. táblázatban bemutatom az előzetesen feltételezett kapcsolódási pontokat, azaz azokat a versenyképességi tényezőket, amelyekre hatással lehet, ha szabadidőnkben sportolunk.

megőrzéséhez, valamint a hosszú élethez (egészségmodell Glanz - Rimer, 1995, idézi Henderson, 2009). Tudományosan bizonyított, hogy a rendszeres fizikai aktivitás csökkenti a szív- és érrendszeri megbetegedések előfordulási gyakoriságát. Javítja a glükóz-anyagcserét, csökkenti a testzsírt és a vérnyomást, ezáltal mérséklődik a kardiovaszkuláris betegségek és a II. típusú cukorbetegség kialakulásának kockázata (Lechner, 2009; Oakley – Rhys, 2008). Több, mint 1500 tudományos írás született 1990 óta, amely a fizikai aktivitás és az egészség kapcsolatát vizsgálja (Nana et al., 2002). Az Amerikai Egyesült Államokban végzett tíz éves megfigyelés

1. táblázat

A szabadidősport és a versenyképesség lehetséges kapcsolódási pontjai

Egyéni szinten	Vállalati szinten	Makroszinten
Termelékenység és annak növekedése		
Humán tőke minősége		
Egészségi állapot		
Várható élettartam és az élet minősége		Várható élettartam és az élet minősége
Rendelkezésre álló munkaerő mennyisége, hatékonysága, termelékenysége		
Jólét/életszínvonal		GPD, az egy főre jutó GDP/jólét/életszínvonal és növekedésük
		Halálozási ráta
		Társadalmi tőke, szociális kohézió, jó és biztonságos társadalmi környezet

Forrás: saját táblázat

A továbbiakban először az irodalomfeldolgozásom alapján mikroszinten (egyéni és vállalati), majd makrogazdasági szinten elemzem a szabadidősport hatásait, és próbálom bemutatni azt, hogy a szabadidősport által hogyan válhat az egyén, a vállalat és a gazdaság versenyképesebbé. Az írás végén összegzem, hogy a szabadidősport egyes mikro- és makroszintű értékteremtő tényezői hogyan járulhatnak hozzá a nemzetgazdasági versenyképességhez.

Értékteremtés mikroszinten

Milyen értékeket teremt a szabadidősport az egyén számára? Hogyan válik az egyén versenyképesebbé a szabadidősport által?

Abban az esetben, ha a szabadidőnkben való sportolás célja a testi és lelki egészség megőrzése, akkor egyfajta tartós fogyasztási cikként értelmezhető a sport (Nagy, 1996). A rendszeres sportolás ugyanis a jelenben és a jövőben egyaránt hozzájárul az egészség és a jó közérzet kialakulásához és

során az alacsony intenzitású fizikai aktivitású életvitelt folytató férfiak és nők között háromszor nagyobb volt az elhízottak aránya, mint az aktív kontrollcsoportban (Téglásy, 2006). A rendszeres testmozgás kedvező hatású a depresszióra és a szorongásra, segít csökkenteni a különböző mentális egészségügyi rendellenességeket (Balogh et al., 2008, idézi Ács et al., 2011).

Dézszy (2006) három életszakaszt különböztetett meg, melyekben az egészség eltérő funkciót tölt be az egyének életében:

- az első életszakaszban, fiatal korban az egészség olyan képességek és készségek megszerzésére teszi alkalmassá az embert, amelyek segítségével a következő életszakaszban versenyképes lesz a munkaerő-piacon a többiekkel szemben (lásd később, a szabadidősport

mint tőkejóság értelmezésénél is),

- a második szakaszban az egészség által az emberek képesek versenyképességük megtartására vagy helyreállítására,
- a harmadik szakaszban, idős korban már nem a versenyképesség a kulcs, hanem az, hogy az életkornak megfelelő-e az egyén életminősége, és a korábbi életszakaszok által lehetővé tett legmagasabb szinten képes-e élni, élvezni az életet.

A szabadidőben való sportolás olyan készségeket, képességeket fejleszt, amelyek mind a munka, mind az élet egyéb területeire transferálhatók. Ehhez a megközelítéshez számos elméleti modell kapcsolható, úgymint: tervezett viselkedés, szociális-kognitív, önfejlesztő, elköteleződés és önmeghatározás modellek (Henderson, 2009). Angliai diákok körében végzett felmérés eredményei szerint a rendszeresen sportoló diákok jobb tanulmányi átlaggal bírnak, kevesebbet lógnak, és jobban viselkednek (Oakley – Rhys, 2008).

A szabadidősport természetesen nemcsak az egészségmegőrzést segíti elő, hanem *élvezetet, izgalmat, jól-lét érzést is nyújthat* fogyasztójának. Ezen előnyei csupán a sportolás időtartamára korlátozódnak, azaz ebben az esetben a szabadidősportot nem tartós fogyasztási cikként értelmezhetjük (Nagy, 1996). Ide tartozhat: a játék öröme, a verseny öröme, a győzelem öröme, élvezet, izgalom, kikapcsolódás, felszabadulás, jól-lét, annak öröme, hogy együtt vagyok a családdal, barátokkal (élvezet modell, Henderson – Ainsworth, 2000, idézi Henderson, 2009 és szociális közeg elmélete, Seefeldt et al., 2000, idézi Henderson, 2009).

Azokat a sporttevékenységeket, amelyek alkalmasak a sportoló egészségének javítására, valamint megőrzésére nemcsak tartós fogyasztási cikként, hanem tőkejóságként is felfoghatjuk (Nagy, 1996; Lechner, 2009). Ebben az esetben nem konkrétan az egészségre gyakorolt hatás jelenti a sportolás hasznát, értékét, hanem az, hogy *a jobb egészségi állapotban lévő ember nagyobb teljesítményre képes, megbízhatóbb munkaerőként jelenik meg a munkaerőpiacon, ami közvetve nagyobb jövedelem elérését, magasabb élet-színvonalat eredményezhet.*

A jobb egészségi állapot további előnye, hogy *csökkennek az egészségügyi kiadások.* Lechner (2009) 1984-2006-os német paneladatokon empirikusan bizonyította a fizikai aktivitás hatását a jövedelemre, azaz átlagosan havi száz eurós többletbevételt jelentett a szabadidőben való sportolás a német fogyasztóknál.

Mindezen jótékony hatások ellenére a magyar társadalom 16 százaléka sportol valamilyen rendszerességgel, és csak 9 százaléka teljesíti a minimum heti kétszer fél órás mozgást.

Dénes (2009) számításai szerint 2003 és 2007 között Magyarországon a háztartások sportfogyasztásának aránya az összkiadásból mindössze 0,22-0,26 százalékot tett ki. Ugyanekkor például a francia adat több mint hatszor ennyire volt. Sportszolgáltatásokra a kiadások 16,5 százaléka jutott a magyaroknál, 40 százalék a franciáknál.

Mindezekkel párhuzamosan a magyar emberek átlagosan életéveik 13 százalékát betegen élik (Vass - Molnár, 2007), és Magyarországon a születéskor várható

élettartam jelentősen alacsonyabb, mint a nyugati országokban, valamint Magyarország ott van a tíz legelhízottabb ország között (OECD, 2007).

Paár 2011-es kutatásában vizsgálta az *átlagos összes fogyasztási kiadást* egy felnőtt ekvivalensre vetítve vásárlóerő-paritáson mérve (amely a háztartások átlagos életszínvonalát hivatott reprezentálni); a *rekreációs- és sportszolgáltatások átlagos fogyasztói kiadásait* vásárlóerő-paritáson mérve (COICOP bontás szerint); a *sport-, kemping-, szabadtéri tevékenységek felszereléseire költött átlagos fogyasztói kiadásokat* vásárlóerő-paritáson mérve (COICOP bontás szerint); a *Gini-koefficiens*t, (ami a jövedelmek elosztásának egyenlőtlenségét hivatott reprezentálni), valamint a *várható élettartamot* az egy éven aluli népesség körében, az Európai Unió tagországainak – kivéve Németországot –, tagjelölt országainak, illetve Norvégiának az Eurostat által 2005-ben felvett adatain (2. táblázat). Az előbbi változókat bevonva, az integráló klasztereljáráásban négy klaszterre osztotta Európa országait:

- 1. klaszter: skandináv országok csoportja (Finnország, Norvégia, Svédország), kiegészülve Ausztriával és Szlovéniával,
- 2. klaszter: Nyugat-Európa országai (Dánia, Belgium, Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Írország) és a mediterrán országok közül Olaszország, Görögország, Ciprus,
- 3. klaszter: az Ibériai-félsziget két országa (Spanyolország és Portugália) és Csehország,
- 4. klaszter: Kelet- és Közép-Európába tartozó országok (Bulgária, Lengyelország, Macedónia, Magyarország, Románia, Szlovákia, Törökország).

2.táblázat

Az integráló klasztereljáráásban létrejött klaszterek átlagértékei

	Rekreációs- és sportszolgáltatások (PPP)	Sport-, kemping- és szabadtéri tevékenységek felszerelése (PPP)	Gini-koefficiens	Átlagfogyasztás (PPP)	Születéskor várható élettartam (év)
1. klaszter	238,20	118,20	25,40	17052,80	79,7860
2. klaszter	227,20	43,00	29,50	17945,70	79,9020
3. klaszter	99,67	29,00	32,00	10711,33	78,9200
4. klaszter	28,18	9,18	30,70	5763,00	73,1755
Teljes minta	140,41	41,69	29,46	12422,34	77,2290

Forrás: Paár, 2011a

A 4. klaszter országainak lakosai – köztük Magyarország polgárai - a minta átlagának töredékét költik sportra,

VEZETÉSTUDOMÁNY

és a születéskor várható élettartam jelentősen alacsonyabb az átlagnál (Paár, 2011a). Az 1. klaszter országaiban ezzel szemben sokat költenek sportra (az Eurobarometer felmérések szerint sokat is sportolnak), és a születéskor várható élettartamuk az átlag felett van. Az elemzés során kialakult klaszterek azt sejtetik, hogy a magasabb életszínvonalal, jobb gazdasági helyzettel rendelkező országok népessége nagyobb hangsúlyt fektet a szabadidősportra. A megállapítás párhuzamba állítható Ács (2007) kutatásával a magyar megyék versenysportbeli versenyképességéről, ahol arra a megállapításra jutott, hogy a jobb gazdasági helyzetű megyék a sport területén is eredményesebbek.

A későbbiekben – a makroszintű értékteremtés fejezetben – megvizsgálom majd, hogyan szerepelnek a „legjobb” és „legrosszabb” mutatókkal rendelkező klaszterek országai a különböző versenyképességi rangsorokban és a HDI (Human Development Index) rangsorában (ami a hosszú és egészséges életet, a tudás szintjét és az életszínvonalat méri), de előtte a mikroszintű, vállalati szintű értékteremtésről írok.

Milyen értéket teremt a szabadidősport a vállalatok számára? Hogyan válnak a vállalatok versenyképesebbé a szabadidősport által?

A vállalati szinten érzett jótékony hatások összedadva érzékelhetők nemzetgazdasági szinten, de nem elhanyagolhatók az egyes vállalatok versenyképességének, profitjának szempontjából sem. Ha sportolnak az alkalmazottak, akkor a vállalat táppénzre fordított kiadásai csökkennek, kevesebb a munkahelyi hiányzás, a betegség és a munkahelyi baleset, valamint az egészségesebbek jobb fizikai és szellemi teljesítményre képesek, hatékonyabbak, termelékenyebbek, emellett elégedettebbek, motiváltabbak. A szabadidősport számos, a munkába is transzferálható képességet is fejleszt (Neck et al., 2000; Nana et al., 2002; McDowell - Larsen et al., 2002; Lechner, 2009).

Kanadában már az 1990-es évek elején végeztek felméréseket arra vonatkozólag, hogy a mozgásprogramokkal rendelkező vállalatoknál megnőtt a termelékenység, csökkent a hiányzás, a fluktuáció és a munkahelyi balesetek száma is. A kanadai tanulmány szerint 25 százalékos növekedés a dolgozók fizikai aktivitásában össztársadalmi szinten 0,25–1,5 százalékkal növeli a munkaerő termelékenységét (Nana et al., 2002). Külföldön tehát léteznek a vállalatoknál kifejezett egészségfejlesztő- és sportprogramok, és a termelékenység, az elégedettség, a koncentrációképesség, a kitartás és egyéb, a munkavégzés során hasznos képességek fejlődtek (3. táblázat), a hiányzás pedig csökkent (4. táblázat):

3. táblázat

Vállalati mozgásprogramok és hatásai

Cég	Program típusa	Hatása
Union Pacific Railroad	Mozgásprogram	80%-kal nagyobb termelékenység 75%-kal jobb koncentráció-képesség
MDS Nordon	Wellness program	Nagyobb termelékenység és megelégedettség
Johnson & Johnson	Fitnesszprogram	Pozitív attitűd a munka iránt
NASA	Mozgásprogram	12,5%-kal jobb állóképesség, kitartás és döntéshozatali-képességek
Canadian Life Assurance	Fitnesszprogram	7%-kal nagyobb termelékenység (4%-kal nagyobb termelékenység a programban nem résztvevőknél is)
Signature Corporation	Fitnesszprogram	8%-kal nagyobb termelékenység és kevesebb hiányzás (a nem résztvevőknél csökkent termelékenység)
Worksafe Australia	„Mozgás ebédidőben” program	Termelékenység, hangulat, reakcióidő, kognitív és motorikus képességek javulása

Forrás: Nana et al. (2002), 33. o.

4. táblázat társadalombiztosításra. A gyógyításra fordított összegek mellett elkerülhető a betegség okozta jövedelemkiesés, valamint a jó kondíció nagyobb termelékenységhez vezethet. Harmath és Czárán (2006) szerint a lakosság jobb egészségi színvonala négy tényező mentén hat a gazdaságra és a társadalomra: nagyobb termelékenység, jobb munkaerő-ellátás, jobb készségek és a fizikai és szellemi tőkébe való befektetés révén megnövekvő tartalékok.

Vállalati mozgásprogramok és hatásaik a hiányzásra

Cég	Program típusa	Hatása a hiányzásra
Blackmores Australia	Mozgásprogram	40%-kal kevesebb hiányzás
Johnson & Johnson	Fitnesszprogram	26%-kal kevesebb hiányzás
Mesa Corporation	Egészségprogram	50%-kal kevesebb hiányzás 5 év után
DuPont Corporation	Egészség és fitnesszprogram	14%-kal kevesebb a táppénzes napok száma
Signature Corporation	Fitnesszprogram	Kevesebb hiányzás
UK Household Survey	Aktív sportprogram	33-50%-kal kevesebb hiányzás
Westpac Bank	Fitnesszprogram	29%-kal kevesebb hiányzás

Forrás: Nana et al. (2002), 32. o.

A táblázatban nem szerepel, de egy kiemelkedő példa a DaimlerChrysler. 1985-ben kezdték el a Wellness Programjukat. 1995-ben, 10 évvel a program elindítása után havonta alkalmazottanként 16 dollárt spóroltak meg számításaik szerint. A dolgozók egészségügyi kiadásai évente 100-200 dollárral csökkentek (Aaron - Hans, 2007).

Az EU szerint a munkahelyi egészségfejlesztésbe befektetett 1 euró 2,5-4,8 euró megtakarítást eredményez a vállalatnak. Igazán érdemes lenne az egészségfejlesztésen belül a munkahelyi sportra is többet fordítani, a munkahelyi sportot befektetésként kezelni és akkor talán nem veszne el éves szinten 146 millió munkanap az EU-ban különféle betegségek miatt.

Egy másik dimenzió a vállalatok CSR-tevékenységének megnyilvánulása a sport által. A szabadidősporttal, rendezvények megrendezésével, támogatásával, szponzorálásával hozzá tudnak járulni a közösségek (belső és külső érintettek) jólétéhez. Mindez a vállalati hírnévre, imázsra is jó hatással bír (Mallen - Adams, 2008).

Értékteremtés makroszinten

Milyen értéket teremt a szabadidősport a társadalomnak és a gazdaságnak? Hogyan válik a társadalom és a gazdaság versenyképesebbé a szabadidősport által?

Az államnak megéri erőforrásokat fektetnie a szabadidősportba, tekintettel annak tovagyrúzó pozitív gazdasági és társadalmi értékteremtő hatásaira, versenyképesség-növelő szerepére.

Ha sportolnak az emberek szabadidejükben, egészségesebbek lesznek, így kisebb teher hárul az egészségügyre, a

költsége, a táppénz, valamint a rokkantnyugdíj. A közvetett költségek alatt a betegség miatt kiesett termelést értjük. Ide tartoznak azok a veszteségek is, amelyek a nem tökéletes egészségi állapotú dolgozó csökkent teljesítményéből fakadnak (ezt szokták presenteeism-nek is nevezni, azaz a dolgozó jelen van, de kevésbé termelékeny, kevésbé hatékony), és ami veszteség a többszöröse lehet a betegség miatti hiányzásokból eredő veszteségeknek. A betegség „puha” költségei mindazok a nem számszerűsíthető költségek, amit a fájdalom, a szenvedés, a betegségből fakadó egyéb, pszichés terhek jelentenek (Kollányi - Imecs, 2007).

Magyarországon 2005-ben a betegségek gazdasági terhei folyó áron összesen több, mint 2526 milliárd forintot tettek ki, amely az akkori GDP 11,49 százaléka volt, ennek majd 83 százalékát a közvetlen költségek tették ki, és a teljes teher finanszírozását 61 százalékban az állam vállalta magára. 2009-ben ugyanezen adatok: 3019 milliárd forint, az adott évi GDP 11,6 százaléka, ennek 84 százaléka a közvetlen költség, és az állam szerepe 65 százalékra nőtt a finanszírozásban (Ács et al., 2011). Ács és szerzőtársai (2011) szerint az inaktivitás táppénz költségei a fizikai inaktivitás 10 százalékos csökkenésével várhatóan átlagosan 1,8 milliárd forinttal lennének kevesebbek Magyarországon, ami átlagosan 573 175 táppénzes nap megtakarítást eredményez éves szinten.

Andreff – Szymanski (2006) és Bloom et al. (2005) adatai szerint Kanadában 2,1 milliárd dollárnyi kiadás, az éves direkt egészségügyi kiadások 2,5 százaléka a fizikai inaktivitásnak köszönhető, további 3,7 milliárd pedig az éves indirekt költségek összege. Az inaktívok számának tíz százalékkal való csökkentése éves szinten 150 millió dollár direkt és ötmilliárd dollár indirekt költségtől óvna meg a kanadai társadalmat. 4,3 milliárd dollár az elhízottság miatti direkt

és indirekt költségek összege éves szinten. Az angol adatok (Oakley – Rhys, 2008) szerint az inaktivitás tíz százalékos csökkentése 8,2 milliárd font éves össztársadalmi költségtől óvna meg az Egyesült Királyságot, ami az összes egészségügyi kiadások öt százaléka.

Kanadai kutatók (Staines et al., 2003) összességében azt mutatták ki, hogy ha egy dollárt áldoznak egy ember mozgására, 2-5 dollár a megtérülés, tíz éves időtávot vizsgálva. A kanadai kutatáshoz hasonlóan az amerikai betegségmegelőzési központ is felismerte, hogy jó befektetés a szabadidősport. Szerintük „minden dollár, amit a fizikai aktivitás népszerűsítésére fordítanak, három másikat fial”. Az Egészségügyi Világszervezet (2003) „Health and development through physical activity and sport” (Egészség és fejlődés a fizikai aktivitás és sport által) címmel kiadott dokumentumában megállapítja, hogy minden fizikai aktivitásba fektetett dollár összességében 3,2 dollár megtakarítást jelent az egészségügyben.

A fizikai aktivitás hiánya miatti rossz egészségügyi állapotnak köszönhetően csökken a várható élettartam, ezért a munkavállaló kevesebb ideig van jelen a munkaerő-piacon, így kevesebbet termel a gazdaság számára. Az élet társadalmi értéke pedig számokban nehezen mérhető, de veszteséget szenved el a társadalom, az biztos. Az American National Institute of Health adatai szerint az összes elhalálozásnak és a halált okozó betegségeknek 16,6 százalékban a fizikai inaktivitás az oka (CDC, 2004). A szabadidősport által csökkenthető a halálozási és rokkantsági ráta (Staines et al., 2003). Becslések szerint a fizikai inaktivitás évente körülbelül 600 000 halálesetért felelős az Európai Unióban és további 5,3 millió egészséges életév elvesztéséhez vezet évente az idő előtt bekövetkező rokkantság és egészségromlás következtében (Edwards – Tsouros, 2006). Nordhaus (2002, idézi Ács et al., 2011) számításai szerint egy megmentett életév értéke hárommillió dollár.

A sportolás értelmes szabadidő-eltöltés, ahol le lehet vezetni a fölös energiákat. A szabadidősportban való részvétel növekedésével (az unalom csökken, önmegvalósítás, önfegyelem nő, pozitív miliőben pozitív szerepek alakulnak ki) csökkenhet a bűnözés, a huliganizmus, így a rendfenntartás költségei is és ezzel együtt javulhat a társadalom többi tagjának közérzete (Berrett et al., 1993; Oakley – Rhys, 2008).

A sport előmozdítja a különböző kultúrák közötti párbeszédet és segít küzdeni a diszkrimináció különböző formái ellen (Eurobarometer, 2003; Goodchild et al., 2000). Felfogható közösségformáló erőként, a szociális kohézió, a közösségi szellem erősítőjeként is. Lehet nemzeti és kulturális identitásformáló erő, hozzájárulhat egy helység társadalmi-szociális fejlődéséhez (Chalip, 2006; Oakley – Rhys, 2008).

A szabadidősportnak egyrészt a nemzetgazdaságra gyakorolt hatása, hogy javul a gazdaság teljesítőképessége, termelékenységére, nő a GDP, másrészt a szabadidősport munka-

helyeket teremt, költést, adóbevételeket generál (Goodchild et al., 2000; Berrett, 2001; Nana et al., 2002; Staines et al., 2003; Berrett – Reimer, 2005; Chalip, 2006; Andreff – Szymanski, 2006). Barro a lakosság egészségi állapotát a gazdasági teljesítmény, a gazdasági növekedés egyik legfontosabb indikátorának tartja (Barro, 1997, idézi Ács et al., 2011). A várható élettartam egy százalékpontos növekedése 4 százalékkal növeli a GDP-t (Bloom - Canning, 2000). Az OECD szerint is a humán tőke meghatározó tényezője a termelékenységnek (Chikán - Czakó, 2009).

A fejlett és kevésbé fejlett országok közötti nemzetgazdasági versenyképességbeli különbségek magyarázatában egyértelműen meghatározó a humán tőke szerepe (Palócz, 2006). Hasonlót állít Suhrcke et al. (2005) az Európai Bizottság egy 2005-ös tanulmányában. Többen is bizonyították, hogy a humán tőke a képzés mellett az egészségi állapot javításával gyarapítható. Az egészségi állapot fejlesztésének és karbantartásának legjobb eszköze a szabadidőben végzett aktív sporttevékenység.

Megvizsgáltam a 2. táblázat első és negyedik klaszterének országait, sportolás és versenyképesség kapcsolatát kutatva (5. táblázat). Az Eurobarometer kutatásából kikerestem a nem-mozgók arányát (és a rendszeresen, valamint a bizonyos rendszerességgel mozgók arányát is, bár ezek nem egyértelműen definiáltak), az első klaszter országai 6 százalék és 29 százalék között (az átlag 16 százalék), a negyedik klaszterben 35 százalék és 58 százalék között van (az átlag 48,8 százalék) a soha nem mozgók aránya. Megvizsgáltam az egyes országok Human Development Indexét (HDI) és versenyképességi indexeit is, egyrészt a GCI-t (Global Competitiveness Index), másrészt a WCY (World Competitiveness Yearbook) 2009-es adatait. Az első klaszter országai, Szlovéniát kivéve, a HDI és a versenyképességi rangsorok első húsz helyezettjében vannak mindhárom rangsor esetében. A negyedik klaszter országai 33. és 84. közötti helyezésekkel bírnak (az átlaghelyezések az első klaszter országai esetében HDI: 12,6.; WEFORUM: 15,6. és IMD: 14,8., a negyedik klaszter országai esetében HDI: 57,3.; WEFORUM: 62,3. és IMD: 43,5.). Azokban az országokban, ahol a társadalom nagy arányban sportol, és sokat költenek szabadidősportra, jobb helyezést érnek el a HDI rangsorban és a versenyképességi rangsorokban. Persze a versenyképesebb gazdaságokban sokkal inkább meg tudják maguknak engedni az emberek a szabadidőben való sportolást és a sportjavakra, sportszolgáltatásokra való költést (ha megnézzük az egy főre jutó GDP-t, azt láthatjuk, hogy jóval magasabb az 1. klaszter országaién⁸), és számos egyéb tényező is hat, de azt állíthatjuk, hogy a szabadidősport a humán tőkére, az emberek testi-lelki egészségére, képességeire, termelékenységére biztosan pozitív hatással bír. Összességében azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a magasabb arányú szabadidőben való sportolás nemcsak következménye a

versenyképesebb gazdaságnak, hanem kiváltója is. Palócz is hasonló állít, szerinte a magasabb színvonalú egészség következménye és egyben kiváltója is a versenyképesebb gazdaságnak. Az egészség, a sportolás tehát szoros kölcsönhatásban áll a nemzetgazdasági versenyképességgel, amihez megfelelő gazdaság- és társadalompolitikát társítva egymást erősítő pozitív hatással bírnak. A humán tőke a gazdasági növekedés endogén tényezője, tehát valamiképpen gazdasági közpolitikai eszközökkel befolyásolható (Chikán - Czakó, 2009).

■ üdülési turizmus keretében szabadidős tevékenységek igénybevételéből (lovas-, kerékpár- vagy golfturizmusból).

A szabadidősporthoz kapcsolódó – nemcsak turisztikai célú – utazás, közlekedés is jelentős bevételeket hozhat, a sporttal összefüggő közlekedés az Egyesült Királyságban a teljes szabadidős célú utazások tíz százalékát teszi ki (Gratton - Taylor, 2000). A szabadidősport tehát számtalan szálon kötődik a gazdasághoz is.

5. táblázat

Számok, rangsorok: Sportolás, HDI, versenyképesség, GDP

	Soha nem mozgók aránya (rendszeresen + bizonyos rendszerességgel mozgók aránya) (%), Eurobarometer 2009	HDI helyezés 2009	GCI-WEFO- RUM helyezés 2009-10	WCY- IMD helyezés 2009	Egy főre eső GDP (USD) 2009
1. klaszter országai					
Svédország	6 (22+50=72)	7.	4.	6.	43 668
Finnország	7 (17+55=72)	12.	6.	9.	44 481
Szlovénia	22 (13+39=52)	29.	37.	32.	24 111
Ausztria	29 (5+33=38)	14.	17.	16.	45 686
Norvégia	na	1.	14.	11.	78 178
Átlag	16 (14,25+44,25=58,5)	12,6.	15,6.	14,8.	47 224,8
4. klaszter országai					
Szlovákia	35 (5+25=30)	42.	47.	33.	16 282
Lengyelország	49 (6+19=25)	41.	46.	44.	11 303
Románia	49 (8+13=21)	63.	64.	54.	7 523
Magyarország	53 (5+18=23)	43.	58.	45.	12 914
Bulgária	58 (3+10=13)	61.	76.	38.	6 223
Törökország	na	79.	61.	47.	8 711
Macedónia	na	72.	84.	na	4 546
Átlag	48,8 (5,4+17=22,4)	57,3.	62,3.	43,5.	9643

Forrás: saját táblázat

Az Európai Bizottság 2004-es versenyképességi jelentése is hangsúlyozta, hogy az egészség a munkaerő produktivitásának növelése és a foglalkoztathatók számának bővülése révén jelentős szerepet játszik a gazdasági növekedés biztosításában.

A turisztika egyre fontosabb részét képezik a szabadidősportok. Bevételek származhatnak a turizmushoz kapcsolódóan:

- egészségsturizmusból,
- eseményturizmusból, különböző szabadidős sporteseményekből, például különböző utcai futóversenyekből, Balaton-átúszásokból és multikulturális ifjúsági rendezvényekből,

Empirikus kutatásom eredményei – a mélyinterjúk elemzése

A következőkben röviden ismertetem a mélyinterjúk eredményeit, összehasonlítom a magyar szabadidősportiparág fontos szereplőinek véleményét az irodalomban leírtakkal.

Érdekes kérdés volt számomra, hogy a (nemzetközi) irodalomból feltártak (és empirikus kutatásokkal is alátámasztottak) és a hazai interjúalanyok által elmondottak egybevágóak-e, az egyes szférák szereplői a nemzetközi sportgazdaságtani áramlatoknak megfelelően gondolkodnak-e a szabadidősport értékteremtő, versenyképességhez hozzájáruló szerepéről.

VEZETÉSTUDOMÁNY

Egyéni szintű értékteremtés

Az egészségmodell megállapításait a hazai szereplők is vallják, a rendszeres sportolás a jelenben és a jövőben egyaránt hozzájárul a testi-lelki egészség kialakulásához és megőrzéséhez. A testi egészség megőrzése mellett nagyon hangsúlyosan jelentek meg a lelki egészség tényezői. Az interjúalanyaim szerint lényeges értékteremtő tényező a testi egészséghez köthetően a testsúlykontroll. Ez azért is fontos, mert egy 2010-es felmérés szerint Magyarországon 100 férfiból 63, 100 nőből 49 túlsúlyos vagy elhízott⁹.

„Akik rendszeresen mozognak, jobb a közérzetük, magabiztosabbak, összességében pozitívabban állnak a világban, mint azok, akik ezt nem teszik, nem utolsó sorban egészségesebbek is, jobb az egészségük és az egészségben eltöltött évek esélyei is nőnek.” (civil szféra képviselője)

„A szabadidősport depresszió ellen kiváló.” (civil szféra képviselője)

„Azért fogsz sportolni, mert soványabb leszel, meg jobban nézel ki. Talán nem szuszogsz annyira az emeleten, mikor fölmész, és picit jobban érzed magad.” (üzleti szféra képviselője)

A szakirodalomban megjelenő készség- és képességfejlesztést is fontosnak tartották az interjúalanyok, főleg a civil szféra képviselői.

„Tudjuk, hogy a sport az életkedvet, a küzdőképességet, az ellenálló képességet milyen szinten befolyásolja. A legjobb eszköz van a kezünkben készségek, képességek fejlesztésére.” (civil szféra képviselője)

A szabadidősport nem tartós fogyasztási cikként való értelmezése is megjelent, a szabadidősport az emberek pillanatnyi jól-létéhez járulhat hozzá, a pillanatnyi öröm, élvezetek, izgalom, „feeling”, mint motiváló tényezők fontosságát hangsúlyozták az interjúalanyaim, szerintük az emberek nem a hosszú távú egészség, hanem a rövid távú jó érzés miatt sportolnak szabadidejükben. A pillanatnyi jó érzést nem csak a sportolás, a játék okozhatja, hanem a győzelem is, a győzelem értéke pedig nem csak az, ha az ellenfelet legyőzzük, hanem ha saját magunkat, a saját korlátjainkat túllépjük.

„Szerintem a legfontosabb oka a sportolásnak az örömszerzés, feltöltődés, ráadásul olyan örömszerzés, amivel az egészségedet is megőrzöd.” (civil szféra képviselője)

„Az emberek nem azért sportolnak alapvetően, hogy egyszer majd nem fognak meghalni, hanem a következő fél órában akarják jól érezni magukat. Szeretik azokat a tevékenységeket, amelyek az ő pillanatnyi jólétükhöz hozzájárulnak: játék, teljesítmény utáni feeling, leküzdött egy akadályt, képes volt ezt megtenni, önmagát legyőzte.” (civil szféra képviselője)

A jobb egészségi állapotban lévő ember nagyobb teljesítményű, megbízhatóbb munkaerő. Az üzleti szféra képviselői szerint a munkaadók elvárása az egészséges, nagy teherbírású, megbízható alkalmazott. Egy érdekesség ezzel kapcsolatban, hogy a menedzseri, általában a magasan iskolázott, jó anyagi körülmények között élő réteg egy része rendszeresen sportol, de ezt „csupán” azért teszi, hogy bírja a tempót, hogy megfeleljen az elvárásoknak, jól nézzen ki, fitt legyen, ne küzdjön súlyfelesleggel, mert sportos életvitellel tudnak naponta csúcsteljesítményt produkálni.

„Akik rendszeresen mozognak, azoknak jobb a munkaképességük.” (civil szféra képviselője)

„Egyre többször elvárás a munkahelyen, hogy jól nézzél ki, egészséges legyél, munkabírásod legyen.” (üzleti szféra képviselője)

Magyarországon kulcstényező lehet a szabadidőben való sportolás növelésének szempontjából a szemléletformálás, az oktatás, a társadalmi célú marketing. A magyar embereknek még nincs a tudatában, hogy a szabadidőben való sportolásnak köszönhető jobb egészségi állapot miatt csökkennek az egészségügyi kiadásai is. Még nincs meg a felismerés, hogy sokkal olcsóbb sportolásra költeni, mint orvosokra, gyógyszerekre.

„Amikor majd az emberek rájönnek arra, hogy olcsóbb sportolni annál, mint hogy egy csomó egészségügyi kiadásuk legyen, olcsóbb az, hogy költsenek sportra, ha eljön ez a felismerés, akkor lesz sokkal nagyobb bázisa a szabadidősportnak Magyarországon.” (üzleti szféra képviselője)

A szakirodalomban megtalálható valamennyi egyéni szintű értékteremtő tényezőről beszéltek az interjúalanyaim. A problémát abban látják, hogy a lakosság nagy része nincs tisztában ezekkel, a társadalom tagjaiban nem tudatosultak még ezek a fontos értékteremtő tényezők, nagy szükség lenne az oktatásra, szemléletformálásra.

Vállalati szintű értékteremtés

A szakirodalomban megjelenő fontos vállalati szintű értékteremtő tényezőkről, úgymint egészséges munkaerő, aki nem hiányzik, és ráadásul motiváltabb, elégedettebb, termelékenyebb, jellemzően az egyetemi szakértők beszéltek.

„Ha sportlehetőséget adnak a munkásaiknak, akkor azok egészségesebbek, jobb kedvűek lesznek, a termelés szempontjából is előnyös, termelési érdekek jelentek meg abban, hogy a nagy vállalatoknál megjelent a sport.” (egyetemi szakértő)

Az üzleti szféra képviselői sokat beszéltek arról, hogy Magyarországon nemcsak hogy felmérések nincsenek a

szabadidősport vállalatra gyakorolt jótékony hatásairól, de mozgás-programot is csak keveset találunk (kivételet képez a Coca-Cola Testébredtő Programja és a MOL-Step Programja, ezeket sokan emlegették). A vállalati sport egy most éledző, még távolról sem érett terület, de hatalmas lehetőségeket rejt. Több intézmény, fórum aktívan foglalkozik a kérdéssel, valamint egyes munkahelyeken azért mégis elindultak ebbe az irányba. Azt hangsúlyozták, hogy a munkahelyi sport is egy hosszú távú befektetés, nem egyik napról a másikra lesznek eredmények.

„Magyarországon nem igazán jellemző, hogy a munkaerő, a munkaerő egészsége van a figyelem középpontjában, és nem igazán vannak komplex, egészségfejlesztő programok a cégeknél. A hazai cégek jelentős része semmilyen módon nem járul hozzá a munkatársak fizikai kondíciójának javításához. A vezetők pénzkidobásnak tekintik a sportolásra elköltött összegeket. A cégek egy másik csoportja elkülönít bizonyos összeget fitness-bérletek, esetleg uszodai belépők vásárlására. Ez már egy korszerűbb gondolkodás, de hiányzik a tudatosság, a koncepció, nem előzi meg felmérés, nincsenek célkitűzések, és nem mérik az eredményeket. A dolgozók közül többnyire azok élnek a lehetőséggel, akik amúgy is sportolnak. A sportolásra szánt összeget nem befektetésként, hanem egyfajta jutalomként vagy járulékként kezeli, amelynek a kihasználtsága és a hatékonysága rendkívül alacsony.” (üzleti szféra képviselője, valamint hasonlóan nyilatkozott a civil szféra képviselője is)

„Van ez a TÉT Platform... ott van a munkahely munkacsoport is. Én ott azt látom, hogy nehéz elmozdítani a munkahelyeket, nehéz a sportolást eladni a munkahelyeknek, de próbálkozunk.” (üzleti szféra képviselője)

„Nem volt elvárás, hogy a cégek figyeljenek a dolgozóik egészségére. Mostanában díjat osztanak, aki a legtöbbet teszi a dolgozói egészségéért.” (egyetemi szakértő)

„Most indítunk egy munkahelyi sportprogramot itt a minisztériumban, amolyan kísérleti jelleggel. Ha sikeres lesz, akkor megpróbáljuk kiterjeszteni első körben a közigazgatásra, aztán szépen utána egyre szélesebb körre.” (állami szféra képviselője)

A vállalati vezetők személyes elhivatottsága nagyon fontos. Sokkal többet számít ma még Magyarországon a vezető elköteleződése, mint a számszerűsíthető, racionálisan, üzletileg is érzékelhető előnyök mérlegelése.

„A vállalat vezetése határozza meg az irányt, a személyes elkötelezettség. A mi vezetőnk sport iránt elkötelezett vezető volt. Neki a munkatársak egészsége, jókedve, egyensúlyuk fenntartása is fontos volt. Nem-

csak az élsportot, hanem a munkatársi sportot is fontosnak tartotta.” (üzleti szféra képviselője)

„Magyarországon van egy-egy jó fecske, főleg inkább a multik, ahol van egy-egy kulcsfigura, de végesen kevés. Ilyen a Coca-Cola például.” (civil szféra képviselője)

Az interjúalanyaim is elmondták, hogy a vállalatok társadalmi felelősségvállalásukat is demonstrálhatják a szabadidősport által, építhetik pozitív imázsukat, valamint vállalati közösségteremtésnek is fontos eszköze lehet a szabadidősport.

„A múltkor például 86-an korcsolyáztunk egyszerre. Egy pár embertől szépen fel lehet futtatni százas nagyságrendig a résztvevőket, meg lehet fogni az embereket azáltal, hogy mindig van lehetőségük, tudják, hogy megint van a Balaton-átúszás vagy bármi más rendezvényünk, arra megint lehet nevezni, ingyenesen vagy kedvezményesen... És akkor ez persze visszahat a cégre is, mert ott van az összetartozás, meg az elkötelezettségérzés, és azt élménnyel összekapcsolva sokkal inkább létre lehet hozni, mintha csak úgy mondja az ember, hogy egyébként mi összetartozunk.” (üzleti szféra képviselője)

„A neves futóversenyeket előszeretettel szponzorálják a vállalatok, ahol egyértelműen a társadalmi felelősségvállalás és az imázsépítés a fő motivációk, és nemcsak Budapesten, hanem az ország kisebb településein is.” (üzleti szféra képviselője)

„Az általunk támogatott Vivicitta esetében a dolgozók számára ingyenes az indulás. Százasával indulnak a dolgozóink, és ez nekik és nekünk is jó.” (üzleti szféra képviselője)

Az üzleti szféra képviselői a szakirodalomban olvasotakon túl azt is elmondták, hogy míg a hivatásos sport szponzorációjával pár embert, a csapatot és a lojális szurkolókat „támogatják”, addig a szabadidősport szponzorálásával több embert tudnak elérni és bevonni. Megjelent egy olyan vonal, hogy a vállalatok a szabadidős közösségekhez és programjaikhoz szeretnének csatlakozni. Az érvelés elsősorban a közvetlenebb, aktívabb kapcsolatok létrehozását hangsúlyozza, a márkák közelebb akarnak kerülni az emberekhez.

„Nemcsak oda adjuk vissza a pénzt, ahonnan a bevételeinket kapjuk, úgy gondoljuk, hogy országosan van itt nekünk dolgunk. Például azt látja a tárkányi roma gyerek, vagy bárki más, hogy ő elmehetett egy rendezvényünkre, jól érezte magát, sportolt, közösségben volt, személyes élménye volt, míg egy ETO-mérkőzés a tv-ben számára nem személyes élmény. Megítélés, reputáció, imázs szempontjából nagyon fontos, CSR community involvement vonal. A társadalmi felelősségvállalás a jövő. Ez az út, hogy minél

több egyén részesüljön abból a pénzből, ne egy csapat pólója legyen túllógóva.” (üzleti szféra képviselője)

A szakirodalomban megtalálható szinte valamennyi vállalati szintű értékteremtő tényezőről beszéltek az interjúalanyaim, kivétel a szabadidősport által kifejleszhető, a munka területén is kamatoztatható képességekről. Az üzleti szféra képviselői nagy hangsúlyt helyeztek arra, hogy a szabadidősport támogatása által (munkahelyi sport felkarolása, rendezvények létrehozása vagy szponzorálása) demonstrálhatják társadalmi felelősségvállalásukat, építhetik pozitív imázsukat mind befelé, mind kifelé, több embert elérhetnek, közelebb tudnak kerülni a célcsoportjukhoz. A „community involvement”-nek, azaz a közösségek bevonásának kiváló eszköze a szabadidősport. De sajnos ma még a vállalatvezetők személyén, elkötelezettségén múlik, hogy a vállalat törődik-e a szabadidősporttal, a munkavállalók sportolási lehetőségével, vagy a szabadidősport szponzorálásával.

Makroszintű értékteremtés

A makroszintű értékteremtésnél a legtöbbet az egészségügyről, az egészségügyi kiadások csökkentéséről, a betegségek miatt kieső jövedelmekről beszéltek az interjúalanyok. Az időtáv rendkívül fontos dimenzió, a szabadidősportra való költség hosszú távú befektetés, és sajnos Magyarországon a vezetők alapvetően rövid távon, 4 éves ciklusokban gondolkodnak. A megoldás kulcsa a hosszú távú – akár 15-20 évben való – gondolkodás lenne.

„Megdönthetetlen a hitem abban, hogy a szabadidő sportolásra költés szaldója az állam számára pozitív. Csak a szabadidősportba való befektetés hosszú távon fizet vissza, azzal hogy a népesség egészségesebb lesz, ezt nem holnapután érzékelik.” (állami szféra képviselője)

„Rengeteg elemzés van külföldön arra, hogy mennyi esik ki, ha a társadalomnak mozgásszegény életmódja van.” (civil szféra képviselője)

„A társadalmat irányító vezető elit, az négy éves politikai ciklusokban gondolkodik, és számára a 8-12-20 év nem játszik. Na, most éppen, hogy tudatot formáljak az egészségre, ha én most a 20, 30 éves korosztályban elérem, hogy tíz százalékkal emelkedik a sportolási arány, akkor majd 15-20 év múlva lesz mondjuk 15 százalékkal kevesebb az átlagos vérnyomás, és 15-20 év múlva kell kevesebb pénzt költeni a vérnyomásgyógyszerre. Hogy mi lesz 20 év múlva, az most senkit sem érdekel.” (üzleti szféra képviselője)

„Az a baj, hogy ha van is jó ötlet, nem hagyjuk, hogy kiforrja magát, egy-két év alatt akarunk nagyon gyors, látványos eredményeket elérni és az így nem megy.” (állami szféra képviselője)

Egy másik kulcstényező lenne a beteggondozás helyett a

megelőzésre sokkal jobban koncentrálni. A szabadidősport kiváló eszköze lehet a betegségek megelőzésének.

„Az egészségügyben beteggondozás van maximális mértékben...ha magas a vérnyomásod, adjunk rá gyógyszert. Semmiféle olyan komolyabb pénzösszeg az elmúlt években nem volt, ami a megelőzést célozta, pedig azzal lehetne embereket, életéveket, pénzt megmenteni.” (üzleti szféra képviselője)

A szabadidősport a társadalmi tőke fejlesztésében is kiváló eszköz, egyrészt a feles energiák levezetésére és ez által a rendfenntartás költségeinek csökkentésére, másrészt a közösségformálásra, szociális kohézió megeremtésére.

„Sokkal jobb, ha a fiatalok valahol sportolnak, mintsem hogy csellengenek, lehet ez akár egy kocsmai darts, vagy teke.” (civil szféra képviselője)

„Kollektívaépítő, közösségeket épít, nemcsak azért csinálom, mert egészségesebb leszek, hanem mert jó együtt lenni a többiekkel, akiknél mindegy hogy szegény vagy gazdag.” (egyetemi szakértő)

A makroszintű értékteremtő tényezők esetében az interjúalanyaim fókuszában az egészség, az egészségügyi kiadások voltak. Egy interjúalanyom beszélt csak a szabadidősport munkahelyteremtő, bevételt generáló hatásáról (adóbevételekről), de senki nem említette a GDP, valamint a versenyképesség növekedését. Viszont a különféle rangsorok elején lévő, és Európában legtöbbet sportoló finneket, svédeket több interjúalanyom is kiemelte, példaként állította.

„Az első átfogó érvényű rekreációs programokat a skandináv országok dolgozták ki több tíz évvel ezelőtt. A skandináv országok vezető szerepe a szabadidejükben sportolók számát illetően és a mindenféle rangsorokban azóta is megmutatkozik. Példát vehetnénk róluk.” (civil szféra képviselője)

Összegzés

A szabadidősport mikro- és makroszintű értékteremtő tényezőit a 6. táblázatban összegzem. Jelölöm a táblázatban, hogy az adott tényező kapcsolatba hozható-e a nemzetgazdasági versenyképességgel, és ha igen, hogyan, milyen tényezők által.

Kutatásom kapcsán megállapítható, hogy a túlnyomó többségében nemzetközi irodalomból feltártak és a hazai interjúalanyok által elmondottak nagyrészt egybevágóak, az egyes szférák szereplői a nemzetközi sportgazdasági áramlatoknak megfelelően gondolkodnak a szabadidősport értékteremtő, versenyképességhez hozzájáruló szerepéről, mikro szinten mindenképpen. Ami az interjúalanyaim szerint probléma, hogy a lakosság még nem így gondolkodik. Interjúalanyaim az irodalomból feltárt valamennyi

mikroszintű egyéni és vállalati tényezőről beszéltek (egy kivételével), persze mindenhol elmondták, hogy míg a fejlett nyugati társadalmakban az egyes tényezőkre vannak konkrét mérések, adatok (amiket próbáltam is összegyűjteni és bemutatni), nálunk még nagyon kevés. A munkahelyi sportnál többen kiemelték, hogy csak most éledezik Ma-

gyarországon, egy-egy jó példát kivéve még nincsenek koncepciók, stratégiába ágyazott vállalati mozgásprogramok. A szabadidősport makroszintű értékteremtéséhez kötődően az interjúalanyoknál az egészség, az egészségügy (az egészségügyi politika) és az egészségügyi kiadások voltak a fókuszban, és a hosszú távú gondolkodást hiányolták.

6. táblázat

A szabadidősport mikro- és makroszintű értékteremtése és a nemzetgazdasági versenyképességhez való hozzájárulása

Szabadidősport értékteremtése	Nemzetgazdasági versenyképességhez való hozzájárulás
Mikroszint	
Egyéni tényezők	
Testi egészség megőrzése/ fejlesztése/visszaállítása	Humán tőke (egészségi állapot) fejlesztése, várható élettartam, életminőség és termelékenység, GDP növekedése, halál- lozási ráta csökkenése
Lelki egészség megőrzése/ fejlesztése/visszaállítása	Humán tőke (egészségi állapot) fejlesztése, várható élettartam, életminőség és termelékenység, GDP növekedése, halál- lozási ráta csökkenése
Transzferálható képességek/készségek fejlesztése	Humán tőke (tudás, képességek) fejlesztése, munkaerő termelékenységének növekedése
Élvezet, izgalom, öröm pillanatnyi érzése	-
Megbízható munkaerőként való megjelenés/nagyobb egyéni jövedelmek elérése	Munkaerő termelékenységének növekedése
Csökkenő egyéni egészségügyi kiadások	-
Vállalati tényezők	
Csökkenő vállalati táppénzkiadások	-
Kevesebb munkahelyi hiányzás/betegség/baleset	A rendelkezésre álló munkaerő, és termelékenységének növekedése
Nagyobb teljesítmény (elégedettebb, motiváltabb dolgozók)	Munkaerő termelékenységének növekedése
Munkában fontos transzferálható képességek/készségek fejlesztése	Munkaerő termelékenységének növekedése
Társadalmi felelősségvállalás demonstrálása a szabadidősport által (dolgozók és közösség felé is)	-
Makroszint	
Csökkenő egészségügyi kiadások és táppénzkiadások	Egészségi állapot javulása → gazdaság termelékenységének, GDP-nek a növekedése
Csökkenő betegség okozta jövedelemkiesés	Gazdaság termelékenységének, GDP-nek a növekedése
Csökkenő halál- és rokkantsági ráta, növekvő várható élettartam	Gazdaság termelékenységének, GDP-nek és a várható élettartamnak növekedése, halál- lozási rátának csökkenése
Csökkenő bűnözés, huliganizmus, vandalizmus és rendfenntartás költségei	Társadalmi tőke fejlesztése - jó és biztonságos társadalmi környezet megteremtése
Közösségformálás	Társadalmi tőke (szociális kohézió) fejlesztése
Új munkahelyek	Gazdaság termelékenységének, GDP-nek a növekedése
Addicionális adóbevételek	-
Növekvő fogyasztás és bevételek sportturizmusból, utazásból, közlekedésből	GDP növekedése

Forrás: saját táblázat

VEZETÉSTUDOMÁNY

- A szabadidősportnak szerepe lehet a versenyképesség előmozdításában, szinte valamennyi értékteremtő tényező kapcsolatba hozható a nemzetgazdasági versenyképességgel, (azok a tényezők, amelyek a nemzetgazdasági versenyképességgel nem, az egyéni vagy vállalati szintűvel igen). Véleményem szerint azonban mind az egyéneknek, mind a vállalatoknak, mind az államnak erőforrásokat kell tennie a szabadidősportba, hogy aztán annak jótékony hatásait, értékteremtő és versenyképesség-javító voltát élvezhessék.

Lábjegyzet

- ¹ Lásd: Der Gesundheitsmarkt – Die Wachstumlokomotive für das 21. Jahrhundert: <http://www.kondratieffzyklen.de/6.Kondratieff1.htm>, Letöltés ideje: 2006. április
- ² Czakó – Chikán (2007:3. o.) szerint a mikroszintű, vállalati versenyképesség azt jelenti, hogy „a vállalat legyen képes a környezeti és a vállalaton belüli változások érzékelésére és az ezekhez való alkalmazkodásra a versenytársainál tartósan kedvezőbb piaci versenykritériumok teljesítésével.”
- ³ Lásd: *IMD (2005): World Competitiveness Yearbook 2005*. IMD International, Switzerland, p. 608.
- ⁴ Lásd: *WEFORUM (1996) In IMD (2005): World Competitiveness Yearbook 2005*. IMD International, Switzerland, p. 618.
- ⁵ Lásd még: Czakó (2004): Miért versenyképes a versenyképesség? – a versenyképességi listák újdonságai című írást a versenyképességi listákról.
- ⁶ A humán tőke minősége az egyén testi-lelki egészségét, képzettségét, képességeit, készségeit foglalja magában.
- ⁷ Életminőségnek elsősorban az élet nem anyagi dimenzióiban megvalósított „jólétet” tekinthetjük, vagyis az ember egészséggel és betegséggel kapcsolatos tapasztalatairól alkotott ítéleteinek összességét értjük rajta (Andorka, 1997).
- ⁸ Az Eurobarometer adatai szerint a soha nem sportolók 56 százaléka küzd rendszeresen számlafizetési gondokkal. Humphrey és Rusedski (2006, idézi Paár, 2011b) adatai szerint minden plusz 10 000 dollár 1 százalékkal növeli a fizikai aktivitásban való részvétel valószínűségét. Ugyanakkor kutatásaik szerint a fizikai aktivitással töltött idő mennyiségére a nagyobb jövedelem csökkenő hatással bír. Downward és Riordan (2007, idézi Paár, 2011b) arra a megállapításra jutottak, hogy az egyén jövedelmi helyzete a szabadidősportban való részvételre semmilyen hatással nem bír. Egy portugál felmérés szerint mindössze 6,5 százalék sportolna többet, ha több jövedelme lenne (Santos - Viseu, 2001, idézi Paár, 2011b).
- ⁹ Lásd: <http://cusab.mti.hu/cugrafika.cgi?gtem=EUGY&>

mehet.x=43&mehet.y=8&milesz=86, Letöltés ideje: 2011. október

Felhasznált irodalom

- Ács P. – Hécz R. - Paár D. – Stocker M. (2011): A fittség (m) értéke. *Közgazdasági Szemle*, LVIII. évf., 2011. július–augusztus, p. 689–708.
- Ács P. (2007): A magyar sport területi versenyképességének vizsgálata többváltozós statisztikai módszerekkel. *Tér és Társadalom*, 21 (2), p. 117-126.
- Andorka R. (1997): Bevezetés a szociológiába. Osiris Kiadó, Budapest
- Andreff, W. – Szymanski, S. (2006): Handbook on the economics of sport. Edward Elgar Publishing Inc., London
- Berrett, T. (2001): The economic significance of amateur sport and active recreation in Edmonton in 2000. Caminata Consulting, Edmonton: http://www.edmontonsport.com/pdf_folder/news_submissions/EconomicSignificance.pdf, letöltés ideje: 2006. március
- Berrett, T. – Reimer R. (2005): The economic significance of amateur sport in the city of Calgary in 2002. Caminata Consulting, Edmonton: http://www.calgary.ca/docgallery/bu/recreation/sports_updates/economic_final_report.pdf, letöltés ideje: 2006. március
- Berrett, T. – Slack, T. – Whitson, D. (1993): Economics and the Pricing of Sport and Leisure. *Journal of Sport Management*, 7(3), p. 199-215.
- Bloom, D. – Canning, D. (2000): Health and wealth of nations. *Science*, 287(5446), p. 1207-1208.
- Bloom, M. – Grant, M. – Watt, D. (2005): Strengthening Canada. The socio-economic benefits of sport participation in Canada. The Conference Board of Canada <http://vancouver.ca/parks/activecommunity/pdf/SportsParticipation.pdf>, letöltés ideje: 2010. január
- Budai E. (1999): Sport(t)örvényben fuldokolva. *Új Folyam*, 8(3-4), p. 20-33.
- Chalip, L. (2006): Toward a distinctive sport management discipline. *Journal of Sport Management*, 20(1), p. 1-21.
- Chikán A. (1995): A versenyképesség fogalmáról. Kézirat, Versenyben a világgal kutatási program, BKE Vállalatgazdaságtan Intézet, Budapest
- Chikán A. (2006): A vállalati versenyképesség mérése. *Pénzügyi Szemle*, 1., p. 42–56.
- Chikán A. (2008): National and Firm Competitiveness: A General Research Model. *Competitiveness Review*, 18 (1./2.), p. 20-28.
- Chikán A. – Czakó E. (2009): Versenyben a világgal. Vállalataink versenyképessége az új évezred küszöbén. Akadémiai Kiadó, Budapest

- Czakó E. (2004): Miért versenyképes a versenyképesség? – a versenyképességi listák újdonságai. in.: Czakó E. – Dobos I. – Kőhegyi A. (2004): Tanulmányok Chikán Attila tiszteletére – Vállalati versenyképesség, logisztika, készletek. BKÁE, Vállalatgazdaságtan Tanszék, Budapest
- Czakó E. – Chikán A. (2007): Gazdasági versenyképességünk vállalati nézőpontból. 2004–2006. Vezetéstudomány, 38.(5.), p. 2–8.
- Dénes F. (2009): Jelentés a magyar sportfinanszírozásról. Kézirat, Budapest
- Dézy J. (2006): Egészséggazdaságtan egy kissé másképpen. Springmed Kiadó, Budapest
- Downward, P. – Dawson, A. – Dejonghe, T. (2009): Sports Economics. Theory, evidence and policy. Elsevier, Oxford
- Edwards, P. – Tsouros, A. (2006): The Solid Facts: Promoting physical activity and active living in urban environments: The Role of Local Governments. WHO European Office, Geneva
- Goodchild, M. – Harris, F. – Nana, G. – Russel, S. (2000): The growing business of sport and leisure. Business and Economic Research Ltd, Wellington: http://www.ausport.gov.au/fulltext/2000/hillary/growing_business_2000.asp, letöltés ideje: 2006. március
- Gratton, C. – Taylor, P. (2000): Economics of sport and recreation. E and FN Spon, London
- Henderson, K. A. (2009): A paradox of sport management and physical activity interventions. Sport Management Review, 12(2), p. 57–65.
- Haramth Gy. – Czárán E. (2006): Az egészség szerepe az Európai Unió országainak gazdaságában. Egészségügyi Gazdasági Szemle, 44., p. 14–17.
- Kollányi Zs. – Imecs O. (2007): Az egészség – befektetés. Az egészségi állapot hatása a gazdasági teljesítőképességre és az életminőségre. DEMOS Magyarország Alapítvány, Budapest
- Laki L. – Nyerges M. (2004): A fiatalok sportolási szokásainak néhány társadalmi összefüggése. Magyar Sporttudományi Szemle, 2004/2-3., p. 5–15.
- Lechner, M. (2009): Long-run labour market and health effects of individual sports activities. Journal of Health Economics, 28 (4), p. 839–854.
- Mallen, C. – Adams, L. J. (2008): Sport, recreation and tourism event management. Elsevier, Oxford
- McDowell-Larsen, S. L. – Kearney, L. – Campbell, D. (2002): Fitness and leadership: is there a relationship? Regular exercise correlates with higher leadership ratings in senior-level executives. Journal of Managerial Psychology, 17(4), p. 316–24.
- Nagy P. (1996): A sport és a rekreáció közgazdaságtana. Oktatási segédanyag, BKE, Budapest
- Nana, G. – Sanderson, K. – Goodchild, M. (2002): Economic impact of sport. Business and Economic Research Ltd., Wellington
- Neck, C. P. – Mitchell, T. L. – Manz, C. C. – Cooper, K. H. – Thompson, E. C. (2000): Fit to lead: is fitness the key to effective executive leadership? Journal of Managerial Psychology, 15(8), p. 833–40.
- Némethné Gál A. (2010): A kis- és középvállalatok versenyképessége – Egy lehetséges elemzési keretrendszer; Közgazdasági Szemle, LVII. évf., p. 181–193.
- Oakley, B. – Rhys, M. (2008): The Sport and Fitness Sector. Routledge, New York
- OECD Health Data, 2007, www.oecd.org, letöltés ideje: 2010. január
- Paár D. (2010): A magyar sportfogyasztás dinamikája – „Sportkultúra – hagyomány és megújulás” VII. Országos Sporttudományi Kongresszus konferencia-kiadványa, MSTT, Budapest
- Paár D. (2011a): Az európai országok sportfogyasztásának és életminőségének összefüggései. Konferencia-előadás, Győr, 2011.05.18–20.
- Paár D. (2011b): A jövedelemegyenlőtlenség és a jövedelmi szint hatása az életszínvonalra a sportfogyasztáson keresztül. in: Sportinnovációs Szakkönyv, a Magyar Sporttudományi Társaság Sportinnovációs Szakbizottságának kiadványa, Budapest
- Palócz É. (szerk., 2006): Egészségügy és versenyképesség. Tanulmány, Kopint-Datorg Rt., Budapest
- Pataki Gy. (2007): A sport helye és jelentősége a magyar fiatalok életmódjában a 21. század küszöbén. Szakdolgozat, BCE, Budapest
- Smith, A. C. T. – Westerbeek, H. M. (2007): Sport as a Vehicle for Deploying Corporate Social Responsibility. JCC 25. p. 43–54.
- Suhrcke, M. – McKee, M. – Arce, R. S. – Tsovala, S. – Mortensen, Y. (2005): The contribution of health to the economy in the European Union. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg
- Staines, N. – Prince, I. – Oliver, D. (2003): The Economic Impact of Physical Activity in Ontario, www.line.ca/lin/recource/html/econom.htm, letöltés ideje: 2003. december
- Téglásy Gy. (2006): Táplálkozás + Sport = Egészség. OSEI, MOB, Budapest
- Vass Z. – Molnár P. (2007): Rémálom vagy valóság - A társadalmi megújulás lehetőségei Magyarországon 2025-ig. Kézirat, Budapest